

Ivan Hruža a kol.: Aktuální otázky vědeckého komunismu I.

Praha, Horizont 1980, 132 s.

Nakladatelství Horizont vydalo koncem roku 1980 první díl sborníku *Aktuální otázky vědeckého komunismu* jako materiál určený především lektorům Socialistické akademie. Může však být použit i lektory a propagandisty KSČ, ROH, SSM, SČSP a dalších společenských organizací i jiných složek.

První díl, nazvaný *Vědecký komunismus — základ politiky KSČ*, seznamuje čtenáře s pěti klíčovými tématy oboru. Zahrnuje problematiku, která je nejen základem oboru, ale je v něm i svým způsobem průřezová.

Úvodní téma, *Vědecký komunismus — základ politiky KSČ. Předmět a metoda oboru*, zpracoval I. Hruža. Jeho výklad je funkční především pro přípravu lektorů samých. Dává jim totiž řadu podnětů k tomu, jak prohloubit úroveň přednášek oboru a zvyšovat jeho účinnost v oblasti společenské praxe. Autor pojednává o vztahu předmětu a metody oboru, jeho cílevědomém uplatňování ve všech oblastech v tomto oboru — při badatelské práci, při společenské praxi, při výuce a propagandě aj. Rozebírá i způsob uplatňování teoreticko-logické metody vědeckého komunismu, která má na různých úsecích práce své specifické rysy. I. Hruža se v této části stručně zabývá také otázkou vztahu vědeckého komunismu a marxisticko-leninské sociologie. Přitom tím, že je kladen důraz pouze na předmět sociologického výzkumu, je zde marxisticko-leninská sociologie určitým způsobem zjednodušována. Autor se tak ke škodě věci nezabývá vztahem vědeckého komunismu a marxisticko-leninské sociologie jako vědních oborů, jež mají své relativně samostatné postavení a oprávnění v systému marxismu-leninismu, a nechává tyto složité otázky otevřeny.

Druhá kapitola recenzované publikace, nazvaná *Teorie historického poslání a vedoucí úlohy dělnické třídy*, jejímž autorem je opět I. Hruža, je zaměřena na dva okruhy této teorie: objektivní determinovanost pohybu dělnické třídy a aktivní úlohu politicko-ideologické a politicko-organizátorské praxe revolučního dělnického hnutí. Oba problémové okruhy velice těsně souvisejí. Je-li opomíjeno jejich sepětí — zdůrazňuje autor — vede to zákonitě k deformaci marxismu, k deformaci pojetí historického poslání i vedoucí úlohy dělnické třídy. Toto poslání dělnické třídy vyplývá z jejího ekonomického postavení, tj. z jejího postavení ve výrobních vztazích. I. Hruža se dále zabývá rysy ekonomického postavení dělnické třídy v kapitalistické společnosti, rozebírá příčiny historického poslání dělnické třídy za socialismu a vyvrací argumenty revizionistů proti historickému poslání dělnické třídy za socialismu.

Druhý okruh teorie společenské úlohy dělnické třídy se týká praktické realizace jejího historického poslání, kterou může zajistit výlučně jen její politické revoluční hnutí. I. Hruza shrnuje základy tohoto problémového okruhu, které formulovali již Marx a Engels a dále je pak precizoval Lenin. Přepřacování vedoucí úlohy dělnické třídy tvoří jádro celého leninismu. Autor podrobně analyzuje, v čem spočívá politicko-ideologická a politicko-organizátorská praxe revolučního komunistického dělnického hnutí a proč má úroveň této praxe tak obrovský význam pro politické hnutí dělnické třídy.

Velká pozornost je v této souvislosti věnována otázce místa dělnické třídy v sociálně třídní struktuře kapitalistické a socialistické společnosti. I. Hruza vymezuje dělnickou třídu, ukazuje znaky příslušnosti k dělnické třídě, které vyplývají ze závěrů marxisticko-leninské teorie o historickém poslání a vedoucí úloze této třídy a jsou bohatě doloženy celým Marxovým, Engelsovým a Leninovým dílem.

Třetí téma, zpracované L. Landou a L. Tomáškem a nazvané *Teorie socialistické revoluce*, se týká jedné ze stěžejních otázek praktické realizace úlohy dělnické třídy v soudobé epoše. Autoři plasticky objašňují dynamiku této klíčové stránky soudobého celosvětového vývoje v epoše postupného přechodu všeho lidstva od kapitalismu k socialismu a komunismu. Vycházejí ze závěrů klasiků marxismu-leninismu.

nismu o socialistické revoluci a zdůrazňují, že problematika socialistické revoluce náleží k základním problémovým okruhům marxisticko-leninské teorie. Samo učení o socialistické revoluci má nejen hluboký světonázorový a ideologický, ale také prakticko-politický význam. Je tomu tak proto, že právě socialistickou revolucí začíná proces přeměn směřující k vybudování beztřídní společnosti. V tomto smyslu náleží teorie socialistické revoluce k jádru marxismu-leninismu, ke klíčovým otázkám předmětu vědeckého komunismu. Autoři dále rozebírají formy revolučního boje a historické typy demokratických revolucí a ukazují na aktuální revoluční situace, které vyúsťují do revolučních akcí na různém stupni vyzrálosti protiimperialistického boje v rozvojových zemích. Uvádějí charakteristické znaky tohoto typu revolucí. Věnují pozornost i strategii světové socialistické revoluce a jejímu rozvíjení v současné etapě. Zdůrazňují, že obecně platnou zásadou strategie světového revolučního procesu je boj za izolaci a porážku světového imperialismu a nejreakčnějších podněcovatelů války, vedený světovým proletariátem ve spojení s národně osvoboděnskými silami a všemi demokratickými silami ve světě. Ukazují také, v kterých sférách se tento boj rozvíjí a jaké jsou hlavní problémy současného revolučního procesu. Shrnují zkušenosti Sovětského svazu jako opěrný bod pro všechny ostatní země, které nastoupily cestu socialistické revoluce.

A. Kopecký a I. Hruza jsou autory čtvrté kapitoly, nazvané *Vědeckotechnická revoluce a politika*. Všimají si v ní sociálně politických souvislostí (podmínek a důsledků). Vědeckotechnická revoluce je proces, který probíhá v konkrétně historicky existujících společnostech, realizuje se v rámci procesu rozvoje světa v soudobé epoše, tj. v epoše postupného přechodu lidstva od kapitalismu k socialismu a komunismu. Poukazují na nesprávnost buržoazních koncepcí vědeckotechnické revoluce a konfrontují je s marxismem-leninismem, který zkoumá i sociální příčiny vědeckotechnické revoluce. Zdůrazňují, že nástup vědeckotechnické revoluce se uskutečňuje v zásadě rozdílnými cestami v kapitalistickém a socialistickém systému, že je zde řada rozdílných důsledků, přičemž jeden důsledek je společný: mimořádný růst významu politické aktivity dělnické třídy a její avantgardy — marxisticko-leninské strany. Velice dobře zpracovaná a graficky dokumentovaná je zejména závěrečná část kapitoly, týkající se sociálně politických souvislostí dialektiky výrobních sil a výrobních vztahů ve vědeckotechnické revoluci v soudobém kapitalismu a socialismu.

František Čihák přispěl do sborníku pátou kapitolou, nazvanou *Marxisticko-leninská teorie o dvou fázích komunistické sociálně ekonomické formace a o vývojových etapách socialismu*, v níž poukazuje na význam využívání zkušeností ze socialistické výstavby. Tyto zkušenosti nelze ovšem přejímat mechanicky, je nutné podrobit je analýze vycházející z marxisticko-leninské teorie.

Při této analýze má velký význam využívání všech tří součástí marxisticko-leninské teorie — dialektického a historického materialismu, politické ekonomie a teorie vědeckého komunismu. Rozbor komunistické sociálně ekonomické formace a periodizace socialismu, vycházející z díla klasiků a z usnesení stranických orgánů, ozřejmuje zákonitost stupňovitosti přechodu od kapitalismu k socialismu a komunismu. Jeho poznání má klíčový význam nejen pro teorii, ale zejména pro praxi výstavby socialismu a komunismu.

Všech pět zařazených témat je doplněno širokým okruhem odkazů na literaturu. Jsou čtenářům vodítkem při dalším studiu a orientují je při volbě základních pramenů.

Další díl sborníku je již v tisku.

Božena Petříková

A. K. Uledov: Duchovnaja žizň obščestva
Moskva, Mysl' 1980, 270 s.

Kniha *Duchovnaja žizň obščestva* je dalším příspěvkem k řešení důležitých teoretických a metodologických otázek spjatých se zkoumáním společnosti. V této nejnovější publikaci významný sovětský teoretik A. K. Uledov dále rozvíjí sociologickou problematiku obsaženou již v dřívějších pracích, zejména v knihách *Veřejné mínění sovětské společnosti*, *Struktura společenského vědomí* a *Sociologické zákony*.(1)

(1) *Obščestvennoje mněníje sovětskogo obščestva*. Moskva, Mysl' 1963; *Struktura společenského vědomí*. Praha, Svoboda 1973; *Sociologičeskije zakony*. Moskva, Mysl' 1975.